

Jak firma może sądzić się i nie płacić

- ▶ Sąd może **uwolnić od kosztów sądowych** osobę prawną lub jednostkę organizacyjną, która ma zdolność prawną
- ▶ O niepobieranie kosztów sądowych wolno ubiegać się osobie fizycznej, która prowadzi **działalność gospodarczą**
- ▶ Niezależnie od zwolnienia warto wnioskować o przyznanie **profesjonalnego pełnomocnika z urzędu**

Małgorzata Piasecka-Sobkiewicz
malgorzata.piasecka@infor.pl

Sąd przyznaje zwolnienie od kosztów sądowych pod warunkiem, że ubiegający się o nie wykáže, iż nie ma wystarczających środków na to, aby je ponieść. Może ono być częściowe lub całościowe.

Częściowo z obowiązku uiszczenia kosztów sąd zwalnia firmę tylko wówczas, gdy uzna, że jest ona w stanie ponieść tylko część z nich. Wysokość zwolnienia określa wówczas w ułamkowej albo procentowej części lub wskazuje wysokość określonej kwoty, której nie musi uiścić przedsiębiorca, bądź wyszczególnia tylko niektóre opłaty albo wydatki. Częściowe zwolnienie może też polegać na przyznaniu zwolnienia tylko do pewnej części roszczenia lub co do niektórych roszczeń dochodzonych łącznie. W takim wypadku wydając postanowienie o przyznaniu częściowego zwolnienia od kosztów sądowych, sąd powinien wskazać, jakich roszczeń albo ich części ono dotyczy.

Zakres zwolnienia ma wpływ na to, jakie wydatki ponosi firma będąca stroną. W razie zwolnienia w całości nie uiszcza opłat sądowych i nie ponosi wydatków, które obciążają tymczasowo Skarb Państwa. Firma zwolniona tylko częściowo ma obowiązek uregulować opłaty i ponieść wydatki do takiej wysokości, jaka nie jest objęta zwolnieniem przyznanym przez sąd.

Strona zwolniona od kosztów w całości albo w części może domagać się ustanowienia adwokata albo radcy prawnego. Natomiast osoba lub firma niezwolniona od kosztów mogą domagać się przyznania jej profesjonalnego pełnomocnika z urzędu, gdy:

- osoba fizyczna złoży oświadczenie, że nie może ponieść kosztów wynagrodzenia bez uszczerbku koniecznego dla siebie i rodziny,
 - firma wykáže, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie tego wynagrodzenia.
- Uwzględnienie wniosku zależy od decyzji sądu, gdy uzna,

że udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie jest potrzebny.

Wniosek i oświadczenie

Firma ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych powinna złożyć w sądzie wniosek i oświadczenie. We wniosku złożonym na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie (w którym sprawa ma dopiero zostać wytoczona albo się już toczy) wskazuje, czy chodzi o całościowe, czy częściowe zwolnienie. Natomiast z oświadczenia powinno wynikać, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.

Gdy przedsiębiorca jest osobą fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą, to wówczas oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania składa według takiego samego wzoru, jak pozostałe osoby fizyczne będące stroną. Wzór określił minister sprawiedliwości w załączniku do rozporządzenia z 31 stycznia 2006 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym (Dz.U. nr 27, poz. 200 z późn. zm.).

Natomiast ubiegając się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu, osoba fizyczna (a więc i przedsiębiorca będący osobą fizyczną) powinna złożyć oświadczenie według wzoru wynikającego z załącznika do rozporządzenia ministra sprawiedliwości z 15 kwietnia 2010 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (Dz.U. nr 65, poz. 418).

Obecnie w resorcie sprawiedliwości trwają prace nad nowelizacją obu tych aktów prawnych. Planuje się zmienić treść załączników i zwiększyć zawartą w nich ilość danych. Ma to ułatwić pracę sądowi.

Planuje się, że wnioskodawca będzie podawał też wierzynę, które mu przysługują

i wskazywał, czy są już wymagane. Natomiast w przypadku tych niewymagalnych zainteresowany zostanie zobowiązany do wskazania terminu ich wymagalności.

Możliwości sądu

Sąd może wezwać wnioskodawcę do uzupełnienia lub poprawienia oświadczenia. Ma prawo również oddalić wniosek i wówczas nie zwolni firmy w całości lub w części kosztów bądź nie przyzna jej radcy albo adwokata. W takim wypadku strona nie ma prawa domagać się ponownie zwolnienia w oparciu o te same okoliczności, którymi uzasadniła oddalony wniosek.

Sąd ma prawo również odmówić zwolnienia, gdy dopatrzy się oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia lub obrony praw. Gdyby jednak ponownie złożyła wniosek i powołała się na te same okoliczności, to wówczas sąd odrzuci go, a strona nie będzie nawet mogła złożyć zażalenia.

Może się też zdarzyć, że sąd będzie miał wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego wnioskodawcy. Wtedy ma prawo zarządzić dochodzenie w celu wyjaśnienia swoich wątpliwości. Takie wątpliwości sąd może powziąć, zanim jeszcze wyda postanowienie w sprawie kosztów, bądź później, gdy już takie postanowienie o zwolnieniu wydał i strona z niego korzysta.

Sąd ma prawo również cofnąć całkowite lub częściowe zwolnienie od kosztów. Robi to wówczas, gdy okaże się, że okoliczności, na podstawie których je przyznał, nie istniały lub przestały istnieć. W takich przypadkach firma, która korzystała ze zwolnienia, musi ponieść wydatki i opłaty, od których była wcześniej zwolniona. W razie cofnięcia jedynie częściowego zwolnienia od kosztów obowiązkiem zwrotu sąd obciąża do przedsiębiorstwo tylko częściowo.

Natomiast w znacznie gorszej sytuacji znajdzie się przedsiębiorca, który ubiegając się o zwolnienie od kosztów, świadomie podał nieprawdziwe okoliczności. Wtedy naraża się nie tylko na cofnięcie zwolnienia, zapłatę opłat i wydatków, ale również grzywnę, którą sąd wymierza mu w wysokości tysiąca złotych.

Gdy przedsiębiorca ponownie złoży wniosek o zwolnienie od kosztów i ponownie poda w nim nieprawdziwe okoliczności dotyczące stanu majątkowego, to wówczas grzywna na

trzy pytania

Zwolnienie od kosztów przed sądami administracyjnymi

PIOTR GOŁASZEWSKI

associate Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka

Czy w postępowaniu przed sądami administracyjnymi przedsiębiorca skorzysta ze zwolnienia od kosztów sądowych?

Tak. Zarówno w postępowaniu cywilnym, jak i w postępowaniu przed sądami administracyjnymi dopuszczalne jest zwolnienie osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej prowadzącej działalność gospodarczą od kosztów sądowych. W obu postępowaniach podobnie sformułowane są przesłanki uzyskania takiego zwolnienia. Od osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej oczekuje się wykazania, że nie ma ona co najmniej dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych. Pod pojęciem środków rozumie się przede wszystkim środki pieniężne, ale także wartość środków trwałych.

W praktyce ma to istotne znaczenie, bo od wnioskodawcy niebędącego osobą fizyczną oczekuje się uprawdopodobnienia, że jego trudności finansowe mają charakter trwały, a nie przejściowy, jak też że podjął on wszelkie niezbędne działania zmierzające do pozyskania środków na uiszczenie kosztów sądowych, jednak wysiłki te okazały się bezskuteczne. Niekiedy sądy oczekują wykazania, dlaczego np. w spółce nie było możliwe przeprowadzenie procedury dopłat w celu pozyskania środków na zapłatę kosztów sądowych.

Wskazuje się też, że osoby prawne i inne jednostki organizacyjne, w szczególności prowadzące działalność gospodarczą, powinny przewidywać ryzyko prowadzenia spraw sądowych i mieć zabezpieczone na ten cel środki finansowe. Wymaga się również, aby wnioskodawca – jeśli posiada majątek – efektywnie nim gospodarował (w tym np. obciążył ten majątek w celu pozyskania środków na uiszczenie kosztów sądowych), jak również nie traktuje się obowiązków zapłaty wynikających z innych źródeł – w szczególności z umów kredytu lub

którą skaże go sąd, odrzucając wniosek, będzie jeszcze wyższa, bo wyniesie dwa tysiące złotych.

Konsekwencje zwolnienia

Gdy sąd wyda postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów albo o cofnięciu wcześniej przyznanego uprawnienia, to wówczas doręcza go tylko tej stronie, która była wnioskodawcą. Natomiast jej przeciwnikowi procesowemu tego postanowienia sąd nie przesyła.

Gdy przedsiębiorca zaskarży to postanowienie, to środek odwoławczy nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że wniosek zgłosił w pozwie lub jeszcze zanim wytoczył powództwo. Jeżeli jednak sąd prawomocnie oddali wniosek zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia, to wówczas powinien wezwać wnioskodawcę do opłacenia pisma w terminie tygodniowym, pod rygorem zwrócenia go. Natomiast termin nie krótszy niż miesiąc do uiszczenia opłaty

umów z kontrahentami etc. – jako okoliczności uzasadniających zwolnienie od kosztów sądowych. Wszystkie one powinny znajdować odzwierciedlenie w treści właściwego formularza obejmującego wniosek o zwolnienie od kosztów lub oświadczenie o stanie majątkowym oraz załączonych do niego dokumentów.

Kto występuje o zwolnienie od kosztów sądowych w imieniu firmy?

Same formularze, które są dostępne w postaci papierowej w siedzibach sądów lub w formie elektronicznej na stronach internetowych, powinny być podpisane przez podmioty uprawnione do reprezentacji danej osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej (czyli np. przez członków zarządu spółki). W postępowaniu sądowo-administracyjnym orzecznictwo dopuściło również podpisanie formularza przez pełnomocnika strony.

Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych może być złożony zarówno jeszcze przed wszczęciem właściwego postępowania (zanim zostanie złożony stosowny pozew, wniosek lub skarga), jak też w toku sprawy. W szczególności nie ma przeszkód, aby osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna domagała się zwolnienia wyłącznie od opłaty od pozwu (wniosku, skargi) lub apelacji (skargi kasacyjnej), co w praktyce jest dosyć często spotykane.

Czy zwolniona od kosztów sądowych firma musi ponieść koszty przeciwnika procesowego, który wygrał sprawę?

Tak. Zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia od obowiązku zwrotu kosztów postępowania (procesu) przeciwnikowi (drugiej stronie, uczestnikowi). Jeśli więc nawet osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna uzyskała (w oznaczonym zakresie) zwolnienie od kosztów sądowych, a jednak przegrała sprawę, to powinna wówczas zwrócić przeciwnikowi (drugiej stronie, uczestnikowi) poniesione przez niego celowe koszty postępowania (procesu) zasądzone ostatecznie na jego rzecz.

Rozmawiała Małgorzata Piasecka-Sobkiewicz

sąd wyznacza wnioskodawcy mającemu siedzibę za granicą, który nie ma w kraju przedstawiciela.

W razie nieuiszczenia opłaty w terminie sąd zwraca pismo (pозew) przedsiębiorcy. Pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem go do sądu (np. nie przerywa biegu przedawnienia). Natomiast pismo opłacone w terminie na skutek wezwania sądu, który odmówił zwolnienia od kosztów, wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

Natomiast na innych zasadach oblicza się termin na wniesienie opłat w razie odmowy zwolnienia od kosztów wówczas, gdy pismo podlega opłacie stałej lub stosunkowej od wskazanej wartości przedmiotu sporu i wnioś je adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy:

- jeżeli oddalony wniosek o zwolnienie od kosztów został złożony przed terminem do opłacenia, to tygodniowy

termin biegnie od doręczenia stronie postanowienia o odmowie, a w razie wydania postanowienia na posiedzeniu jawnym od dnia ogłoszenia,

- jeżeli o zwolnieniu orzekł sąd I instancji, a strona wniosła zażalenie, to termin do zapłaty biegnie od dnia doręczenia jej postanowienia o oddaleniu zażalenia,
 - jeżeli postanowienie odmowne sąd II instancji wydał na posiedzeniu jawnym, to termin do zapłaty biegnie od dnia jego ogłoszenia.
- Natomiast złożenie ponowne wniosku opartego na tych samych okolicznościach nie ma wpływu na bieg terminu do opłacenia pisma.

Podstawa prawna

Art. 117–124 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43, poz. 296 z późn. zm.).
Ustawa z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2010 r. nr 90, poz. 594 z późn. zm.).

Zasady zwalniania od kosztów w postępowaniu wieczystoksięgowym

Sąd zwalnia od kosztów wyłącznie przed złożeniem wniosku o wpis do księgi wieczystej, gdy:

- ▶ ma być on zamieszczony w akcie notarialnym – zwolnienie może nastąpić wyłącznie przed zawarciem aktu,
- ▶ strona składa go w ciągu 3 miesięcy od doręczenia postanowienia o zwolnieniu.